

เปรียบเทียบวิธีการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งสองและผลสะท้อนที่ตามมา

จากการศึกษาบทบาทรัฐสภาไทย ศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะกรณีการเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ ในสมัยรัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ และ รัฐบาล นายชวน หลีกภัย รัฐสภาทั้งสองสมัยนี้เป็นรัฐสภาที่มาจากการการเลือกตั้ง ทาหน้าที่ตรวจสอบรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งเช่นกัน พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในฐานะหัวหน้าพรรคชาติไทย และ นายชวน หลีกภัย ในฐานะหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ รัฐบาลทั้งสองสมัยนั้นบริหารงานลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ เป็นรัฐบาลพรรคผสม (coalition government)¹ เหมือนกัน

การบริหารประเทศในระบบประชาธิปไตยจะต้องมีการถ่วงดุลย์อำนาจ ตั้งที่ มองเตสกิเอร์ ได้กล่าวว่า " การบริหารงานของรัฐบาลไม่สามารถกระทำโดยอิสระ ฝ่ายนิติบัญญัติจะ เน้นองค์การที่ตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหาร "2 กล่าวคือ รัฐบาล พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ และ รัฐบาล นายชวน หลีกภัย นั้น หลังจากบริหารประเทศไปได้ระยะ หนึ่งจะถูกฝ่ายนิติบัญญัติยื่นมติเสนอขอเปิดอภิปรายเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล เพื่อขับไล่รัฐบาล หรือรัฐมนตรีที่บริหารงานผิดพลาดให้พ้นออกจากตำแหน่ง

การศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทรัฐสภาไทยศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะกรณีการเปิดอภิปราย ทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนั้น ผู้วิจัยได้ตั้งสมมุติฐานของการวิจัย ไว้ดังนี้

¹รัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ผ่านกระบวนการเลือกตั้ง 31 กรกฎาคม 2531 มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 357 คน รัฐบาล นายชวน หลีกภัย ได้ผ่านกระบวนการเลือกตั้ง 13 กันยายน 2535 มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 360 คน

²สุขุม นวลสกุล ทฤษฎีการเมืองแห่งนามสมัย, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย 2517 หน้า 38-47

1. ประสิทธิภาพของการเปิดการอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ รัฐมนตรี และ คณะรัฐมนตรี นั้น ขึ้นอยู่กับความสอดคล้องกับความรู้สึกของประชาชนเป็นประเด็นสำคัญ การเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ ในสมัยรัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มีประสิทธิภาพมากกว่าในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย

2. การเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรี หรือ คณะรัฐมนตรี ในสมัย รัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ และ ในสมัยรัฐบาล นายชวน หลีกภัย มีผลกระทบทางการเมืองที่แตกต่างกัน

การวิเคราะห์สมมุติฐานที่ 1

ประสิทธิภาพของการเปิดการอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลนั้น ขึ้นอยู่กับ ความสอดคล้องกับความรู้สึกของประชาชนเป็นประเด็นสำคัญ การเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติ ไม่ไว้วางใจ ในสมัยรัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มีประสิทธิผลมากกว่า ในสมัยรัฐบาล นายชวน หลีกภัย

การที่จะวัดว่าการเปิดอภิปรายทั่วไป ในสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มีประสิทธิผล นั้น มีตัวแปรที่พอจะวิเคราะห์ไว้ได้ 2 ประการ คือ

1. สาระสำคัญของเนื้อหาในการอภิปรายสอดคล้องกับความรู้สึกของประชาชน
2. ผลกระทบจากการลงมติ (public opinion) ที่แสดงผ่านสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ ทั้งทางหนังสือพิมพ์ วิทยุ

1. สาระสำคัญของเนื้อหาในการอภิปรายสอดคล้องกับความรู้สึกของประชาชน

การเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ ในสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ โดย การเปิดอภิปรายเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ ในครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 19-20 กรกฎาคม 2532 นั้น มีเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับความรู้สึกของประชาชนอย่างมาก และมีสาเหตุอันสมควรแก่การเปิด อภิปรายอย่างยิ่ง โดยเฉพาะประเด็นการบริหารงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรณีการ เลิกสัมปทานป่าไม้และกรณีเรื่องการสั่งซื้อบู๊ต เป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของประชาชนทั้งสิ้น

เนื้อหาสาระของมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคการเมืองฝ่าย ค้านเสนอ กล่าวว่า มีรัฐมนตรี 4 คน ในรัฐบาลบริหารราชการแผ่นดินโดยไร้ประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่องานและกระทบกระเทือนต่อประโยชน์สุขของประชาชน รัฐมนตรีทั้ง 4 คือ นายสุบิน ปิ่นขยัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง รัฐมนตรีประจำ สำนักราชเลขาธิการ พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นายประจวบ ไชยสาส์น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการพลังงาน

ประเด็นอภิปรายที่เกี่ยวกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ นายสุบิน ปิ่นขยัน คือ การ บริหารมีส่วนทำให้สินค้าที่จำเป็นแก่การครองชีพราคาสูงขึ้น แม้จะเป็นสินค้าที่มีการควบคุมราคา และ เป็นสินค้าที่ผลิตได้ในประเทศ กระทรวงพาณิชย์ไม่สามารถหาตลาดต่างประเทศให้แก่สินค้า เกษตรกรรมได้ ทำให้ราคาตกต่ำ บ่อยๆให้มีการทุจริตเกี่ยวกับโควต้ามันสำปะหลังที่ส่ง ไปจำหน่าย ในกลุ่มประเทศประชาคมยุโรป ราคามันสำปะหลังจึงตกต่ำ

การอภิปรายเกี่ยวกับ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์) มุ่งไปที่ การยกเลิกสัมปทานป่าไม้ทั่วประเทศว่า ทำให้ป่าไม้ถูกทำลายมากยิ่งขึ้น ไม่มีการกำหนด มาตรการแก้ไข ผลเนื่องมาจากการยกเลิกสัมปทาน โดย นายบุญชู โรจนเสถียร ได้อธิบายให้ ข้อมูลและหลักฐานประกอบว่า จากการสำรวจป่าไม้ของกรมป่าไม้ โดยออกสำรวจด้วยเครื่องบิน แล้วรายงานมา เมื่อเปรียบเทียบสภาพป่า ระหว่างปี 2531 กับ ปี 2532 ในช่วงเดียวกัน คือ

ช่วงเดือนมกราคม ถึง เดือนพฤษภาคม บราควิชต์แจ้งว่าป่าถูกบุกรุกแผ้วถางเพิ่มขึ้นถึง 46.51 %
 แล้วยังพบว่าเนื้อที่ถูกทำลายเป็นจำนวน 54.6 % และ พบว่ามีแหล่งที่ลึกลอบตัดฟันและแปรรูปไม้
 เพิ่มขึ้นถึง 92.18 %

กรณีเรื่องปุ๋ย ปุ๋ยที่สั่งจากต่างประเทศมาจากนายแก่เกษตรกรราคาสูงกว่าเดิม ทำให้ปุ๋ยขาดแคลน สร้างความเดือดร้อน วิธีการซื้อขายจากบริษัทพวกพ้องโดยไม่ต้องมีการประมูล
 พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ ได้ซื้อปุ๋ยจากบริษัทเกษตรรุ่งเรืองบริษัทเดียว จำนวน 3 แสนตัน
 และขั้นตอนวิธีการดำเนินการส่งมอบปุ๋ยนั้นบ่งชี้ไปบนทางที่ไม่ได้เป็นวิธีการซื้อขายแบบเร่งด่วนจริง
 กรณีเรื่องปุ๋ย ถึงแม้ว่าฝ่ายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จะชี้แจงอย่างไร ก็ไม่
 สามารถสร้างความกระจ่างให้ประชาชนได้

การอภิปรายกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการพลังงาน ได้แก่ เรื่องคำสั่งปลด
 คณะกรรมการการบริหารสถาบันวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีแห่งประเทศไทย เป็นการกระทำที่ผิด
 กฎหมาย การสนับสนุนจัดหาดาบเหล็กนี้พิ์ และ การอนุมัติใช้อาหารฉายรังสี เป็นการกระทำอัน
 ไม่ถูกต้อง

นายประจวบ ไชยสาส์น ชี้แจงว่า ในการบริหารงานได้ใช้วิจรรย์ญาณไม่มีเงื่อนไข
 การปฏิบัติ การปลดคณะกรรมการสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี เนื่องจาก มีปัญหาระหว่าง
 คณะกรรมการกับผู้บริการสถาบันฯ การสั่งปลดได้ศึกษากฎหมายแล้วสามารถดำเนินการได้ และใน
 คำสั่งใช้ถ้อยคำที่เสี่ยงไม่ให้เกิดความเสียหาย เมื่อคณะกรรมการกฤษฎีกาตีความว่าทำไม่ได้จึง
 ยกเลิกคำสั่งดังกล่าว

การเปิดอภิปรายของสภาผู้แทนราษฎรเป็นไปอย่างเข้มข้นในเนื้อหาสาระ³ ประชาชนชาวไทยทุกคนต่างจับตาดูจ้องอยู่กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ดำเนินการอภิปรายเป็นเวลา 2 วัน 2 คืน (19-20 กรกฎาคม 2532) ประธานสภาผู้แทนราษฎรขอให้ที่ประชุมลงมติในวันรุ่งขึ้น คือ 21 กรกฎาคม 2532 เวลา 10.30 น.

การเปิดอภิปรายทั่วไป ในสมัยรัฐบาล นายชวน หลีกภัย นั้น ฝ่ายค้านได้เปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจทั้ง ๆ ที่รู้แล้วว่า รัฐบาลชนะ แต่เพื่อเป็นการแสดงหน้าที่และบทบาทของพรรคการเมืองฝ่ายค้านให้ประชาชนได้รับรู้ ดังนั้น ในการอภิปรายครั้งที่ 1 พรรคการเมืองฝ่ายค้านใช้วิธีการโจมตีรัฐมนตรีในเรื่องส่วนตัว เพราะการบริหารงานของรัฐบาลเพิ่งจะบริหารงานไปเพียงช่วง 7-8 เดือน จึงไม่มีผลงานที่ประจักษ์ชัดเจนเท่าที่ควร ฝ่ายรัฐบาลเองก็ได้มีการตอบโต้ด้วยคารมและวาทะอันเฉียบขาดเรียกร้องคะแนนความเห็นจากประชาชน โดยคำพูดของ นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ทำให้การอภิปรายครั้งนี้ รัฐบาลได้รับคะแนนความไว้วางใจอย่างขาดลอยและบริหารประเทศชาติต่อไปได้อีกวาระหนึ่ง

การอภิปรายในครั้งที่ 2 เป็นการอภิปรายที่ดีเยี่ยมที่สุด เพราะ มีการอภิปรายถึงรายละเอียดในการบริหารงานที่มีการทุจริตคอร์รัปชันและมีการแสดงหลักฐานประกอบ เช่น เทปบันทึกเสียงลับ เปิดเผยการบริหารงานที่ไม่โปร่งใสทำให้ประชาชนสนใจอย่างมาก สำหรับ ครั้งที่ 3 เป็นการอภิปรายในเรื่องความผิดพลาดในการแก้ไขปัญหาการจราจรของ นายบุญชู โรจนเสถียร สัญญาที่ทำกับ บริษัทอนายง และความผิดพลาดในการบริหารงานของ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ในเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ส่วนในการอภิปรายต่อนี้ นาวาตรีประสงค์ สุ่นศิริ ในเรื่องดำเนินนโยบายแบบเหยียบเรือ 2 แคม ยังผลให้นาวาตรีประสงค์ สุ่นศิริ แฉหลักฐาน

³สำนักนโยบายและแผนมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย สรุปผลการอภิปรายผู้ตติขอ
เปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ คณะรัฐมนตรีทั้งคณะ (เอกสารสำนักนโยบายและแผน
มหาดไทย กระทรวงมหาดไทย 2533) หน้า 24 - 36

การค้ายาเสพติดกลางสภาของสมาชิกพรรคฝ่ายค้านคือ นายวัฒนา อัครเวม สมาชิกพรรคชาติไทย ซึ่งเป็นการอภิปรายที่พิเศษแตกต่างกว่าครั้งไหน ๆ ที่ผ่านมา ที่พรรครัฐบาลก็มีสิทธิโต้กลับพรรคฝ่ายค้านได้เช่นกัน

การเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลไทยทุกครั้ง แม้พรรคฝ่ายค้านรู้ว่า พรรครัฐบาลซึ่งมีเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรจะเป็นฝ่ายชนะอยู่แล้ว แต่ต้องดำเนินการตามครรลองของระบบประชาธิปไตยในการควบคุมและตรวจสอบการบริหารงานของรัฐบาล นอกจากนั้น แม้ว่ารัฐมนตรีของพรรคฝ่ายรัฐบาลจะตอบปัญหาไม่ชัดเจน เช่นกรณี นายบุญชู โรจนเสถียร ก็ไม่ต้องลาออก ผิดกับรัฐบาลต่างประเทศจะใช้วิธียุบสภาถ้าแพ้คดี เช่น กรณีรัฐบาล นายมิยาซาวา ของประเทศญี่ปุ่นได้ประกาศยุบสภาทันทีเมื่อพ่ายแพ้ หรือรัฐมนตรีบางรายจะขอลาออกจากตำแหน่งสำหรับของประเทศไทย แม้ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ จะอยู่ในฐานะที่ลำบากกว่ารัฐมนตรีคนอื่น เพราะ เป็นรัฐมนตรีคนเดียวที่ถูกอภิปรายไม่ไว้วางใจถึง 3 ครั้งแล้วและการบริหารงานก็ไม่สามารถแก้ไขให้ดีขึ้นกว่าเดิมได้ แต่ก็ยังคงได้รับความไว้วางใจจากสภา

สำหรับ การเปิดอภิปรายเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลชาน หลีกภัย ในวันที่ 27-28 กรกฎาคม พ.ศ. 2537 นั้น มีความแตกต่างจากการเปิดอภิปรายครั้งอื่น ๆ คือ

การเปิดอภิปรายครั้งนี้เป็นการเปิดอภิปรายเรื่องการบริหารราชการเป็นส่วนใหญ่ ไม่มีเรื่องส่วนตัวมาอภิปรายเหมือนกับการอภิปรายในครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 9-11 มิถุนายน 2536 และครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 10-12 พฤศจิกายน 2536 ทั้งสองครั้งที่ผ่านมา เป็นอภิปรายที่มีการนำเรื่องส่วนตัวมาอภิปรายในสภาเป็นส่วนใหญ่ แต่ในการอภิปรายครั้งนี้ รัฐบาลได้บริหารประเทศมาเป็นเวลาเกือบ 2 ปี มีผลงานในการบริหารเพิ่มขึ้น จึงทำให้พรรคฝ่ายค้านสามารถที่จะหาเรื่องมาอภิปรายได้มากขึ้นด้วย

การเปิดอภิปรายทั่วไปในครั้งนี้ เป็นการเปิดอภิปรายที่เน้นประเด็นที่ว่ารัฐมนตรีไม่ยอมปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนมากกว่า แตกต่างจากการเปิดอภิปรายครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 10-12 พฤศจิกายน 2536 เน้นประเด็นเรื่องการบริหารงานที่มีการทุจริต คอร์รัปชัน เป็นส่วนใหญ่ แต่ภายหลังจากการเปิดอภิปรายทั่วไปในครั้งนี้ จบแล้ว ประเทศไทยก็ตกอยู่ในโลกาภิวัตน์ ยุคข้อมูลข่าวสารที่แพร่กระจายได้รวดเร็วและทั่วถึง การบริหารงานแบบทุจริตคอร์รัปชันไม่สามารถกระทำได้ รัฐมนตรีที่บริหารงานก็ต้องระมัดระวังในเรื่องดังกล่าว เพราะกลัวจะถูกตรวจสอบจากฝ่ายค้าน ดังนั้นการอภิปรายในครั้งนี้จึงมุ่งอภิปรายเรื่องการบริหารงาน ในลักษณะที่บางครั้งความผิดพลาดก็ไม่สามารถชี้ชัดว่าเกิดขึ้นในสมัยนี้หรือไม่ เช่น การอภิปรายของนายเนวิน ชิดชอบ กรณี นายบุญชู โรจนเสถียร รองนายกรัฐมนตรี ตอบคำถามของฝ่ายค้านยอมรับโดยุษฎีว่า ข้อขัดแย้งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของบริษัทธนาียง หรือ โฮบเวลล์ มีปัญหามานานแล้ว และ ไม่สามารถตอบคำถามของ นายเนวิน ชิดชอบ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดบุรีรัมย์ พรรคชาติไทย ซึ่งอภิปรายเกี่ยวกับเรื่องเส้นทางของบริษัทธนาียง ซึ่งเพิ่มขึ้นมา 9 กิโลเมตร ว่า ทัดขึ้นตอนทางกฎหมายได้อย่างชัดเจน

2. ผลกระทบจากการลงมติ เมื่อโลกก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ (globalization)⁴ การบริหารงานของรัฐบาลไม่สามารถกระทำได้ตามอำเภอใจ เนื่องจากสื่อสารมวลชนทุกรูปแบบ ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ เคเบิลทีวี โทรคมนาคม จะเข้ามามีส่วนร่วมในการควบคุมตรวจสอบการบริหารงานของรัฐบาลให้เป็นไปอย่างโปร่งใส รวมทั้งการดำเนินงานของพรรคการเมืองฝ่ายค้านนั้นย่อมถูกถ่ายทอดลงสู่ประชาชนได้รวดเร็วและได้รับผลสะท้อนกลับทันทีเช่นกัน

⁴โลกาภิวัตน์ (globalization) โลกยุคไร้พรมแดน ส่งผลต่อการเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ คือ ประชาชนทุกชนชั้นสามารถรับรู้ข่าวสารทางการเมืองได้รวดเร็ว และ แสดงมติต่อการบริหารงานของรัฐบาลได้โดยรวดเร็ว ดูรายละเอียดในเรื่อง globalization ได้จาก สนธิ ลิ้มทองกุล. โลกาภิวัตน์ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตะวันออก, 2537) หน้า

ถึงแม้ว่าในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ประเทศไทยเพิ่งจะพัฒนาประเทศก้าวเข้าสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ความเจริญก้าวหน้าทางการสื่อสารคมนาคมจะไม่เจริญรุดหน้าเหมือนในสมัยรัฐบาล นายชวน หลีกภัย แต่การคมนาคมทางด้านข่าวสารในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ก็ได้ก้าวหน้าในระดับหนึ่งแล้ว

ผลกระทบของการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ ในสมัยรัฐบาลของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มีผลกระทบทางการเมืองที่รุนแรงกว่า สมัยรัฐบาล นายชวน หลีกภัย มาก ซึ่งอาจแยกออกเป็น 2 ประการ ได้แก่ ผลกระทบทางตรง คือผลกระทบที่ส่งผลกระทบต่อพรรคการเมืองและระบบรัฐสภา และ ผลกระทบทางอ้อม คือการที่ทหารใช้เป็นข้ออ้างในการเข้ามาแทรกแซงทางการเมือง

ผลกระทบทางตรงสามารถดูได้จาก ผลการลงมติ คะแนนเสียงไว้วางใจ-ไม่ไว้วางใจ และงดออกเสียง (ดูตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 คะแนนผู้ตัดข้อเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ เมื่อวันที่ 19-20 กรกฎาคม 2532

รัฐมนตรี	ไว้วางใจ	ไม่ไว้วางใจ	งดออกเสียง
1. สุนัน ปิ่นชัยน	208	70	48
2. เฉลิม อยู่บำรุง	210	90	26
3. สนั่น ขจรประศาสน์	186	89	51
4. ประจวบ ไชยสาส์น	205	88	33

แม้ผลของการลงมติจะแสดงถึงความเป็นปึกแผ่นของพรรคร่วมรัฐบาล แต่การอภิปรายของฝ่ายค้านครั้งนี้กลับได้รับความนิยมนกย่องจากประชาชนอย่างมาก ประกอบกับการชี้แจงที่ไม่ชัดเจนของรัฐมนตรีที่ถูกอภิปราย ยังผลให้ประชาชนมีความสงสัยในความสุจริตของรัฐมนตรีที่ถูกอภิปราย

เมื่อหันมาสำรวจคะแนนเสียงจากภาพรวม ทำให้เห็นว่า คะแนนไว้วางใจยังแสดงออกถึงความไม่พร้อมเพรียงจริงของฝ่ายรัฐบาล คะแนนไว้วางใจยังมีความกว้างไกลระหว่าง 70, 90, 89 และ 88 คะแนนไม่ออกเสียง จากการไม่อยู่ในที่ประชุม หรือ อยู่แต่งดออกเสียง ทำให้หน้าสัง เกิดถึงความไม่เชื่อถือ ความลังเลไม่แน่ใจ หรือ การทำให้เกียรติกัน

เมื่อวิเคราะห์จากตัวเลข ถึงผลจากการนั้นจะเห็นว่า

นายสุบิน ปิ่นขยัน ได้รับความไว้วางใจเป็นอันดับ 2 (208 คะแนน) และ ไม่ไว้วางใจน้อยที่สุดเป็นอันดับ 1 (70 คะแนน) แสดงว่าเป็นบุคคลที่ได้รับความเชื่อถือมากที่สุดและสุภาพที่สุด

ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง ได้รับความไว้วางใจสูงสุดเป็นอันดับ 1 (210 คะแนน) แต่ได้รับความไม่ไว้วางใจมากที่สุด (90 คะแนน) แสดงว่า ยังมีความไม่น่าเชื่อถืออยู่อีกมาก

พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ ได้รับความไว้วางใจน้อยที่สุด (186 คะแนน) และ ไม่ไว้วางใจมากเป็นอันดับ 2 (89 คะแนน) ผลจากคะแนนเสียงเช่นนี้ แสดงว่า พล.ต.สนั่น เป็นผู้ที่ขาดความเชื่อถือมากที่สุด ในจำนวน 4 คน ที่ถูกอภิปราย

นายประจวบ ไชยสาส์น ได้รับความไว้วางใจมากเป็นอันดับ 3 (205 คะแนน) และ ไม่ไว้วางใจมากเป็นอันดับ 3 (88 คะแนน) แสดงว่า ยังได้รับความเชื่อถือดีพอสมควร⁵

⁵พล.อ.สิทธิ จิระโรจน์, "เรื่องธรรมดาศักดิ์" มติชน 12 (28 กรกฎาคม 2532):9

หลังจากผลการลงมติในผู้คดีเปิดอภิปรายได้สิ้นสุดลงไปแล้ว แต่เรื่องราวของการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนั้นยังไม่สิ้นสุด มีผลกระทบต่อพรรคการเมืองทั้งนี้ก็เพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ลงคะแนนให้ พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ แตกต่างจากคนอื่นมาก คือ ไว้วางใจ 186 เสียง ไม่ไว้วางใจ 89 เสียง งดออกเสียง 51 เสียง ซึ่งเชื่อกันว่ามากจากการตอบคำถามที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซักฟอกไม่แจ่มแจ้งในกรณีการสั่งซื้อบู่ 3 แสนตัน และ กรณีการมีบ้านพักอันกว้างใหญ่ไพศาล⁶ ตลอดจน สาเหตุอื่นที่เป็นประเด็นปัญหาที่ก่อให้เกิดความแตกแยกระหว่างพรรคการเมืองที่ร่วมรัฐบาลด้วยกัน มิใช่พรรคชาติไทยพรรคเดียวเท่านั้นที่ไม่ยกมือ แต่ยังมี พรรคกิจสังคม และ พรรคราษฎรอีกด้วย⁷ รวมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด มีจำนวน 30 คน ซึ่งมาจาก 3 พรรคดังกล่าว⁸ พรรคประชาธิปไตยเหมือนจะไม่พอใจในเหตุที่เกิดขึ้น เพราะถือว่าตนถูกพรรคการเมืองด้วยกันหักหลัง ซึ่งได้ให้ความตกลงกันแล้วว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคการเมืองทุกพรรค จะต้องออกเสียงแสดงความไว้วางใจ รัฐมนตรี ทั้ง 4 คน ที่พรรคการเมืองฝ่ายค้านเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจครั้งนี้ แต่ในขณะที่พรรคประชาธิปไตยปฏิบัติตามข้อตกลงนั้นอย่างเคร่งครัด พรรคการเมืองอื่นกลับไม่ยอมปฏิบัติตาม ดังนั้น สมาชิกสังกัดพรรคประชาธิปไตย บางคนจึงเสนอขอให้พรรคพิจารณาบทบาทหรือท่าทีของพรรคเสียใหม่ ว่าสมควรจะร่วมรัฐบาลต่อไปหรือไม่ หากแต่เสียงส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย เพราะ เชื่อว่าเป็นการกระทำของสมาชิกสังกัดพรรคการเมืองบางคนที่ไม่พอใจ พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ เป็นการส่วนตัวเท่านั้น⁹ เนื่องจากก่อนการอภิปรายทั่วไป ได้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคกิจสังคม เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สังกัดภาคอีสาน ได้ติดต่อขอเงินจาก นายเจริญ คันธวงศ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำนวนเงิน 5 ล้านบาท¹⁰

⁶"ซักฟอก 4 รัฐมนตรี มติไว้วางใจอับยศ" แนวหน้า 10 (22 กรกฎาคม 2532) : 1

⁷"บชป. โคนแท่งข้างหลัง แต่ก็ทนได้ - ไม่มีปัญหา" , สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 36 (30 กรกฎาคม 2530) : 5

⁸ดูรายละเอียดจาก สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 36 (30 กรกฎาคม 2530) : 5-6.

⁹"มติไว้วางใจ 4 รัฐมนตรี" , สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 36 (30 กรกฎาคม 2532) : 2

¹⁰"ชวนแจแหลกลสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหาประโยชน์" , สยามรัฐ 40(26 ก.ค.32) : 1

กล่าวโดยสรุปผลจากการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจครั้งนี้ เป็นการพัฒนาระบบประชาธิปไตยการเมืองไทยอีกก้าวหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องมาจากโครงสร้างหลักคือตัวนายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้ง จึงมีมติดำเนินทางที่จะต้องให้ประชาชนรับทราบผลงานการบริหารงานหรือควบคุมการบริหารที่ใกล้ชิด และมีผลที่รวดเร็วต่อการแก้ไขปัญหาการบริหารงานที่เกิดขึ้นในโอกาสต่อไป จะต้องระมัดระวังในการบริหารราชการแผ่นดินในระยะต่อไปให้มาก เพราะทุกฝีก้าวจะถูกควบคุมติดตามดูแลจากผู้แทนปวงชน ซึ่งเป็นเรื่องที่ถูกต้องในหลักการของการปกครองระบอบประชาธิปไตย¹¹

สิ่งที่เกิดขึ้นนี้ แสดงว่า การทำงานของฝ่ายค้านในการควบคุมดูแลการบริหารงานของรัฐบาลที่มีประสิทธิภาพซึ่งเป็นหน้าที่หลักของฝ่ายค้าน เป็นสิ่งที่เป็นไปได้และเป็นไปด้วยดี และเป็นการพัฒนากระบวนการทำงานของฝ่ายค้านที่มีประสิทธิภาพว่าในอดีตที่ผ่านมา การทำหน้าที่ของฝ่ายค้านในการควบคุมฝ่ายรัฐบาลนั้นทำให้เกิดการถ่วงดุลย์อำนาจ อันเป็นผลต่อบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

นอกจากนั้น การอภิปรายไม่ไว้วางใจครั้งนี้ ทำให้พรรคการเมืองได้ปรับปรุง และหามาตรการที่จะควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคให้อยู่ในระเบียบวินัย เชื้อพังมติดของพรรคอย่างเคร่งครัด ตลอดจนรัฐบาลได้หามาตรการในการยับยั้งและแผนการลงมติไม่ไว้วางใจให้รัดกุมขึ้น

สำหรับผลกระทบทางอ้อมจากการเปิดอภิปรายครั้งนี้ ก็คือ ระหว่างอภิปรายกันอย่างดุเดือด สมาชิกผู้แทนราษฎรบางคนหรือนักการเมืองบางคนควบคุมอารมณ์ไม่ได้ ทำให้เกิดการแสดงออกทางอารมณ์ และ กริยามารยาท ไม่สมควรออกสู่สาธารณะชน แต่ถ้ามองโดยภาพรวมแล้ว ทำให้ประชาชนจำนวนมากมีความรู้สึก ว่า ผู้บริหารระดับรัฐมนตรีไม่ใช่เจ้าของประเทศแต่เพียงผู้เดียวหรือกลุ่มเดียว ยังมีประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจการบริหารงานอีกด้วย ดังจะเห็นได้ว่า ภายหลังจากการเปิดอภิปรายแล้ว ได้มีการตอบข้อซักถามของประชาชนอีก ดังเช่นกรณีของ พล.ต.สนั่น

¹¹บรรารพ เหล่าวานิช , "ผลสะท้อนจากการอภิปรายไม่ไว้วางใจ" สยามรัฐ 40 (29 กรกฎาคม 2532)

ขจรประศาสน์ ในการสั่งซื้อปืน 3 แสนต้น และ การมีบ้านพักอันกว้างใหญ่ไพศาลนั้น ถึงแม้ว่าจะได้คะแนนความไว้วางใจที่สุด 186 คะแนน ซึ่งเป็นคะแนนสูงสุดในบรรดาผู้ถูกอภิปรายทั้ง 4 คน การตอบปัญหาข้อข้องใจของ พล.ต.ส.นั้น ขจรประศาสน์ ต้องกระทำการชี้แจงผ่านสื่อมวลชนอีก ซึ่งแสดงให้เห็นถึง การเปิดอภิปรายของสมัย พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นั้น อยู่ในความสนใจของประชาชน เพราะเนื้อหาสาระของการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนั้นเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับความรู้สึกของประชาชน โดยเฉพาะกรณีที่ประชาชนสงสัยว่ารัฐบาลมีการบริหารงานทุจริตคอร์รัปชัน เป็นจริงตามหลักฐานการชี้แจงของพรรคฝ่ายค้าน

ส่วนผลกระทบทางตรงที่เกิดขึ้นในสมัยของรัฐบาล นายชวน หลีกภัย ภายหลังจากการเปิดอภิปรายแล้ว รัฐบาลสามารถที่จะดำเนินงานต่อมาได้อย่างปกติ ไม่ได้ส่งผลกระทบทางอ้อมที่รุนแรงแต่อย่างใด เพราะพรรคฝ่ายค้านไม่มีหลักฐานชัดเจน และ เรื่องที่พรรคฝ่ายค้านหยิบยกขึ้นมาเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจไม่สอดคล้องกับความรู้สึกของประชาชน ในการเปิดอภิปรายครั้งแรกรัฐบาล นายชวน หลีกภัย เพิ่งจะบริหารงานไปเพียงระยะเวลาแค่ 7 เดือนเศษเท่านั้น ยังไม่ได้ทำอะไรที่ผิดพลาดให้ประชาชนเกิดความสงสัย และในการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ ครั้งที่ 2 และ ครั้งที่ 3 มีเนื้อหาสาระที่อภิปรายการบริหารงานลักษณะที่ผิดพลาดทั่วไป ไม่ใช่กรณีที่ส่งผลกระทบร้ายแรง ทำให้ประชาชนสูญเสียผลประโยชน์ของประเทศชาติอย่างมหาศาล พรรคฝ่ายค้านจึงเพียงแต่กระทำหน้าที่ของตนเองตามบทบาทของพรรคฝ่ายค้านเท่านั้น ไม่ได้ส่งผลกระทบรุนแรงแต่อย่างใด

การวิเคราะห์สมมุติฐานที่ 2

สมมุติฐานที่ 2 การเปิดอภิปรายทั่วไปในสมัยรัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ และในสมัยรัฐบาล นายชวน หลีกภัย มีผลกระทบต่อทางการเมืองที่แตกต่างกัน

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงความมีประสิทธิผลของการเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจในสมัย พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มีประสิทธิผลมากกว่าในสมัย นายชวน หลีกภัย โดยพิจารณาจาก

1. การรวมพลังของพรรคฝ่ายค้าน
2. ผลกระทบต่อระบบการเมือง ภายหลังจากการเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ

การรวมพลังของพรรคฝ่ายค้าน

1.1 หลังจาก พรรคการเมือง 6 พรรค คือ พรรคกิจสังคม พรรคประชาธิปัตย์ พรรคราชฎร พรรคสหประชาชาติไทย และพรรคมวลชน ได้จัดตั้งรัฐบาล เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2531.¹² แล้ว พรรคที่เหลือมีความตระหนักในภาระหน้าที่บทบาทการดำเนินงานของพรรคฝ่ายค้าน เพราะ พรรคฝ่ายรัฐบาลมีความเป็นเอกภาพค่อนข้างสูง และ รัฐมนตรีแต่ละท่านก็มีประสบการณ์ทางการเมือง¹³ ตลอดจนตัวผู้นำ คือ นายกรัฐมนตรีเป็นบุคคลที่เคยมีประสบการณ์

¹²ประกาศจัดตั้งคณะรัฐมนตรี "สยามจดหมายเหตุ." 13 (12-18 สิงหาคม 2531): 897-891.

¹³ณรงค์ ไซยวงศ์ บทบาทสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2531 : ศึกษาเฉพาะกรณีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่ได้ร่วมรัฐบาล พ.ศ.2533 (วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2533) หน้า 156.

ทางการเมืองและวงการต่างประเทศ¹⁴ จึงเป็นที่เกรงขามของพรรคฝ่ายค้าน

ด้วยเหตุนี้ พรรคฝ่ายค้านมีทั้งหมด 11 พรรค คือ พรรครวมไทย พรรคประชาชนไทย พรรคประชาชน พรรคก้าวหน้า พรรคบางชนชาวไทย พรรคพลังธรรม พรรคกิจประชาคม พรรคพลังสังคมประชาธิปไตย พรรคเกษตรอุตสาหกรรม พรรคประชาชน (รักไทย) พรรคประชาชาติ พรรคเสรีนิยม พรรคชาติประชาธิปไตย จึงคิดที่จะรวมพลังกันให้เป็นปีกแผ่น ดังจะเห็นได้ว่า พรรคการเมือง 4 พรรค ได้รวมตัวกัน คือ พรรคก้าวหน้า พรรครวมไทย พรรคกิจประชาคม และพรรคประชาชน โดยมีการลงนามให้สัตยาบัน ในวันที่ 3 มกราคม 2532 หลังจากรัฐบาลบริหารงานไปได้เพียง 5 เดือนเศษ การรวมพรรคในตอนแรกก็มีปัญหาอุปสรรค อยู่บ้าง ครั้งแรกนั้นจะใช้ชื่อ พรรคประชาชาติ แต่ต่อมา ภายหลังที่ศาลได้มีคำสั่งให้ยุบพรรค การเมือง 3 พรรค คือ พรรคก้าวหน้า พรรคประชาชน พรรคกิจประชาคม แล้วเหลือ พรรครวมไทย ก็เลยเปลี่ยนมาใช้ชื่อพรรคเป็น พรรคเอกภาพ เมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2532¹⁵ ทั้งนี้โดยมี นายณรงค์ วงศ์วรรณ เป็นหัวหน้าพรรคและเป็นประธานกรรมการบริหารพรรค นายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์ เป็นเลขาธิการพรรค นายอุททัย พิมพ์ใจชน เป็นประธานสมัชชาพรรค นายบุญชู วิจารณ์เสถียร เป็นประธานกรรมการนโยบายพรรค นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ เป็นประธานที่ปรึกษาพรรค และ นายปิยะมิตร วัชรารักษ์ เป็นโฆษกพรรค

¹⁴ก่อนขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรี พ.ศ.2531 พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เคยได้รับการเลือกตั้งมาทั้งหมด 5 ครั้ง คือ พ.ศ. 2518, 2519, 2526, 2529, 2531 เคยได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ พ.ศ.2515 , รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ พ.ศ.2519 , รองนายกรัฐมนตรี พ.ศ.2529 ชัยอนันต์ สมุทวณิช (คณะ) ผู้รวบรวม ข้อมูลพื้นฐานกึ่งศตวรรษแห่งการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (กรุงเทพมหานคร : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย 2531) , หน้า 16-35.

¹⁵ สยามจดหมายเหตุ 11 (7-13 กรกฎาคม 2532) : 761.

อย่างไรก็ตาม บราคว่า สมาชิกพรรคร่วมฝ่ายค้านทั้ง 4 พรรค มิได้รวมกันทั้งหมด เนื่องจากสมาชิก มีพรรคประชาชน จำนวน 8 คน นำโดย พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ เข้าสังกัดพรรคชาติไทย ซึ่งเหตุผลของการที่ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ เข้าสังกัดพรรคชาติไทย " เพราะพรรคชาติไทยมีความเข้มแข็งด้านการจัดตั้งและด้านอุปกรณ์ ในการที่จะทำงานเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน ปกป้องผลประโยชน์ของประเทศชาติเป็นที่ตั้ง และได้ศึกษางานของพรรคชาติไทยมาตลอด นับตั้งแต่พรรคชาติไทยได้เป็นรัฐบาลโดย พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี เป็นหัวหน้าพรรค เราเห็นว่านโยบายของท่านนั้นสอดคล้องกับอุดมการณ์ทางการเมืองของพรรคประชาชนมาตลอด " 16

1.2 การรวมพลังของพรรคฝ่ายค้านในสมัย นายชวน หลีกภัย เป็นการรวมตัวกันแบบหลวม ๆ การร่วมลงสัตยาบรรณนั้นเป็นการร่วมกระทำเพียงแต่ในนามเท่านั้น¹⁷ ไม่มีอะไรเป็นแก่นสาร พรรคฝ่ายค้านดำเนินงานอย่างขาดเอกภาพ ต่างคนต่างค้าน และ พรรคฝ่ายค้านต่างฝ่ายต่างมุ่งที่รอคอยโอกาสที่จะเข้าร่วมรัฐบาล ดังกรณีของ พรรคชาติพัฒนา เมื่อ พรรคความหวังใหม่ ลาออก อันมีสาเหตุมาจากการสนับสนุนร่างรัฐธรรมนูญ มาตรา 198, 199 ซึ่งเป็นมติที่สวนทางกับรัฐบาล จึงทำให้พรรคความหวังใหม่ถูกบีบให้ถอนตัว จากนั้น พรรคชาติพัฒนาซึ่งเคยร่วมสัตยาบรรณ กับ พรรคฝ่ายค้านด้วยกันว่าจะไม่ร่วมรัฐบาล ก็กลับเข้ามาร่วมกับรัฐบาล นายชวน หลีกภัย ซึ่งก็มีเหตุผลของการเข้าร่วมว่า กระทำไปเพื่อชาติมากกว่าเพื่อผลประโยชน์ของพรรค การกระทำของพรรคชาติพัฒนา แสดงให้เห็นถึงการขาดเอกภาพของพรรคฝ่ายค้านในสมัยรัฐบาล นายชวน หลีกภัย และ ความไม่จริงจังในการทำหน้าที่ฝ่ายค้าน¹⁸

16 "สัมภาษณ์พิเศษ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ" สยามรัฐ 39 (22 เมษายน 2532) : 3

17 สัมภาษณ์ นายบรรหาร ศิลปอาชา ผู้นำฝ่ายค้าน วันที่ 16 มีนาคม 2538

18 "อภิปรายไม่ไว้วางใจ ฝ่ายค้านแพ่ตั้งแต่ยังไม่ชก" เนชั่นสุดสัปดาห์ (15 - 21 กรกฎาคม 2537) : 13.

การอภิปรายเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ ทั้ง 2 ครั้งที่ผ่านมา ฝ่ายค้านไม่สามารถอภิปราย
ให้เป็นที่ประทับใจประชาชนได้ เพราะหาแก่นสารอันใดไม่ได้ ไม่มีความหมายสำหรับรัฐบาลและ
ประชาชน ตลอดจน ไม่มีความหมายสำหรับการใช้สิทธิของฝ่ายค้านตามระบอบการปกครองแบบ
ประชาธิปไตยของประเทศไทย มีความหมายเพียงอย่างเดียวว่าฝ่ายค้านได้ใช้สิทธิอภิปรายไม่ไว้วางใจ
ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญเท่านั้นเอง

การดำเนินงานของฝ่ายค้านในการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจในครั้งที่ 3
เริ่มต้นก็ไม่มีเอกภาพ ไม่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของฝ่ายค้านเสียแล้ว เมื่อเป็นอย่างนี้ฝ่ายค้าน
จะค้านอย่างมีพลังหวังความประทับใจที่ไหน ดังจะเห็นได้ว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนหนึ่ง
ของพรรคชาติพัฒนาและเป็นหัวหน้าของกลุ่ม 16 ออกมาตบปากตบค้ำว่า ถ้าอภิปรายไม่ไว้วางใจ
ในรัฐมนตรีของพรรคพลังธรรมพรรคเดียว 3 คน กับ พรรคความหวังใหม่อีก 1 คน ก็ไม่ต้อง
อภิปรายให้เสียเวลา เพราะหาได้แต่ต้องพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นพรรคที่เป็นแกนนำรัฐบาลไม่
เป็นการแสดงถึงการยื่นอภิปรายของพรรคฝ่ายค้านบางพรรคว่า มีเจตนาเพื่อจะเข้าร่วมรัฐบาล
มากกว่า

นอกจากนี้ ยังมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในกลุ่ม 16 ให้ความเห็นที่ ถ้าเป็นการอภิปราย
ที่พรรคใหญ่ของฝ่ายค้าน คือ พรรคชาติไทย มีเป้าหมายเช่นนี้ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่อยู่ใน
กลุ่ม 16 ก็จะไม่ยอมตกเป็นเครื่องมือเป็นอันขาด ฝ่ายหัวหน้าพรรคชาติไทยได้ฟังดังนั้นก็บอกว่า
ไปต่อว่าพรรคชาติพัฒนาเอง เพราะหัวหน้าพรรคชาติพัฒนาก็ตกลงกับพรรคร่วมฝ่ายค้านทุกพรรค
แล้วว่า จะยื่นอภิปรายไม่ไว้วางใจในตัวรัฐมนตรีทั้งสี่ท่าน อีกทั้งยังสาธิตว่า ตัวเองเป็นลูกพรรค
ธรรมดา ก็อย่ามาวิจารณ์หัวหน้าพรรคอื่นและท้ออย่างนี้ไม่เห็นมีอะไรที่น่าชื่นใจเลย เลย ๆ เสีย
ยิ่งจะดีกว่า

จึงเห็นได้ว่า การยื่นอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลครั้งนี้ เริ่มต้นก็ไม่มีการไว้วางใจในฝ่ายค้านกันเอง เสียแล้ว ฝ่ายค้านจะมีอะไรเหลือให้เป็นที่น่าเชื่อถือและเป็นที่ประทับใจ ด้วยเหตุนี้ในการอภิปรายไม่ไว้วางใจในครั้งที่ 3 นี้ ก็ไม่อาจทราบได้ อีกทั้งการยื่นอภิปรายก็มีเป้าหมายที่ตัวบุคคลคือรัฐมนตรีมากกว่าที่จะอภิปรายการบริหารงานของรัฐบาลในด้านการเมือง ด้านการเศรษฐกิจหรือด้านสังคม ด้านการเกษตร การอุตสาหกรรม หรือด้านอื่น ๆ อันกระทบทำให้เกิดผลเสียหาย หรือ เกิดผลร้ายต่อประชาชนและประเทศชาติที่ฝ่ายค้านไม่อาจให้รัฐบาลทำงานต่อไปได้อีก

สรุปได้ว่า การอภิปรายเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจในลักษณะที่ฝ่ายค้านไม่มีเอกภาพ ไม่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ให้ประโยชน์อย่างเดียวก็คือ ฝ่ายค้านจะได้ระบายอารมณ์แค้นที่ไม่ได้เป็นรัฐบาลบริหารบ้านเมืองเท่านั้น ยังผลให้ประชาชนไม่เชื่อถือและไว้วางใจฝ่ายค้านอีกต่อไป

นอกจากนี้ รัฐมนตรีทั้ง 4 ท่านที่จะถูกฝ่ายค้านอภิปรายไม่ไว้วางใจ ในวันที่ 27- 28 กรกฎาคม 2537 เห็นว่าไม่น่าจะอภิปรายไม่ไว้วางใจแต่อย่างใดเลย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยนั้น ฝ่ายค้านเคยอภิปรายไม่ไว้วางใจแล้ว 2 ครั้ง ก็สามารถผ่านพ้นการอภิปรายมาได้ โดยไม่รู้สึกระคายเคืองจากการอภิปรายนั้นแต่ประการใด อีกทั้งใครต่อใครก็พากันมองเห็นว่าถ้าจะอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จะอภิปรายกันเมื่อใดก็ได้เพราะถึงอย่างไร กระทรวงมหาดไทยก็ไม่มีอะไรให้ขมเขยขึ้นใจอยู่แล้ว เพราะ งานมหาดไทยเป็นงานที่ครอบคลุมกว้าง ในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขประชาชน การทำให้คน 58 ล้านพ้นจากการทุกข์ยากนั้น คงไม่มีวันจะเป็นไปได้และการจะบำรุงสุขให้ 58 ล้านคนมีสุขสันต์ทั่วใจ ก็คงจะทำได้ยาก ดังนั้นในซีกของกระทรวงมหาดไทยจะอภิปรายไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจก็ไม่มีความเกิดขึ้น เพราะปัญหาไม่ได้อยู่ที่ตัวรัฐมนตรีหรือคนที่เป็นข้าราชการกระทรวงมหาดไทย แต่ปัญหากระทรวงมหาดไทยยังลึกลงไปในรัฐศาสตร์แห่งการปกครองของชาติไทย ลึกลงในโครงสร้างของการบริหารราชการแผ่นดิน จะขุดรากถอนโคนให้สิ้นด้วยการอภิปรายใช้เวลาเพียงวันสองวันนั้น ย่อมไม่มีผล

ส่วนการอภิปราย นายบุญชู โรจนเสถียร รองนายกรัฐมนตรี ที่มีตำแหน่งในพรรคพลังธรรมเป็นถึงหัวหน้าพรรคนั้น ประชาชนคนไทยเห็นกันว่าในพรรคพลังธรรมนั้นจะมีปัญหาที่จริง แต่เป็นปัญหาของพรรคพลังธรรม ไม่ได้เป็นปัญหากับรัฐบาล การเปิดการอภิปรายไม่ไว้วางใจรองนายกรัฐมนตรีท่านนี้ หัวหน้าพรรคชาติไทยเปิดเผยออกมาว่า เป็นการเสนออภิปรายไม่ไว้วางใจของหัวหน้าพรรคประชากรไทยแต่ผู้เดียว พรรคอื่นไม่เกี่ยวเท่าใด¹⁹ แสดงให้เห็นว่าการดำเนินงานของพรรคฝ่ายค้าน ในสมัยนายชวน หลีกภัย นั้น ดำเนินงานตามมติและเปิดอภิปรายทั่วไปเพียง เพื่อเป็นไปตามครรลองการถ่วงดุลอำนาจในระบอบประชาธิปไตยเท่านั้นเอง

ผลกระทบต่อระบบการเมือง

1. ผลกระทบหลังจากการอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจพบว่า หลังจากการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ ในสมัย พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ครั้งที่ 1 การเปิดอภิปรายรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย นายสันติ ชัยวีระเดช เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2531 ด้วยเรื่องการนำเอาสิ่งของทางราชการซึ่งประกอบด้วยเครื่องมือชุดเจาะหน้าบาดาล และวัสดุของทางราชการมาใช้ประโยชน์ส่วนตัว คือการเจาะบ่อบาดาลในบริเวณพื้นที่บ้านของตนเอง หลังจากการเปิดอภิปรายครั้งที่ 1 ก็ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อ รัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ แต่อย่างใด แต่การเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ ครั้งที่ 2 คือ การเปิดอภิปราย 4 รัฐมนตรี เมื่อวันที่ 19-21 กรกฎาคม 2531 ซึ่งพรรคฝ่ายค้านกล่าวหาว่า มีรัฐมนตรี 4 คน ในรัฐบาลบริหารราชการแผ่นดินโดยไร้ประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่องานและกระทบกระเทือนต่อประโยชน์สุขของประชาชน รัฐมนตรีทั้ง 4 คือ นายสุบิน ปิ่นขยัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ร้อยตำรวจเอก เฉลิม อยู่บำรุง รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี พลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และ นายประจวบ ไชยสาส์น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการพลังงาน ฝ่ายค้านได้ดำเนินการเปิด

¹⁹"ไม่ไว้วางใจอีกแล้ว" แนวหน้าสุดสัปดาห์ (22-28 กรกฎาคม 2537) : 18.

อภิปรายอย่างมีเนื้อหาสาระ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตอบการอภิปรายได้ไม่
แจ่มแจ้งในกรณีเรื่องการจัดซื้อปุ๋ย ทำให้คะแนนของ พลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ รัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้รับเพียง 186 คะแนน ไม่ไว้วางใจ 89 คะแนน และงดออกเสียง
51 คะแนน ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะชนะคะแนนเสียงในสภาผู้แทนราษฎร เพราะ รัฐบาลมีคะแนนอยู่
ถึง 219 เสียงในสภา แต่ไม่ชนะใจฝ่ายประชาชนเพราะการตอบคำถามที่ไม่ชัดเจนทำให้รัฐบาล
พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ต้องถูกทำทนายอานาจทางการเมืองจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะจาก
ฝ่ายทหาร รัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ พยายามปรับปรุงคณะรัฐมนตรี ถึง 2 ครั้ง 20
เพื่อที่จะประสานรอยร้าวกับฝ่ายทหาร แต่ก็ไม่เป็นผลสำเร็จเพราะมีเรื่องอื่นเข้ามาแทรกแซงด้วย
คือ ความขัดแย้งของ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ กับ ร้อยตำรวจเอกเฉลิม อยู่บำรุง เมื่อพลเอก
ชวลิต ยงใจยุทธ ออกมาตักเตือนนักการเมืองเรื่องคอร์รัปชัน และ อีกกรณีหนึ่ง คือ ความขัดแย้ง
ของ พลเอกสุนทร คงสมพงษ์ กับ ร้อยตำรวจเอกเฉลิม อยู่บำรุง ในเรื่องรณยูนิคัมบาย 21 ทั้ง
สองกรณีดังกล่าว ถึงแม้จะเป็นเรื่องสัมพันธ์ภาพของทหารกับฝ่ายรัฐบาล แต่มีผลกระทบต่อความ
สัมพันธ์ระหว่างทหารกับรัฐบาล

20 การปรับปรุงคณะรัฐมนตรีครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2533 พรรครัฐบาล
ประกอบด้วย พรรคการเมือง 7 พรรค คือ พรรคชาติไทย 96 เสียง พรรคกิจสังคม 54 เสียง
พรรคประชาธิปไตย 48 เสียง พรรคบางชน 17 เสียง พรรคราษฎร 21 เสียง พรรคมวลชน 5
เสียง พรรคสหประชาธิปไตย 5 เสียง รวมทั้งสิ้น 246 เสียง การปรับปรุงคณะรัฐมนตรีครั้งที่
สอง เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2533 เพื่อปรับปรุงสัมพันธ์ภาพกับฝ่ายทหารแต่ก็ไม่ได้บังเกิดผลด้านดี
แต่อย่างใด เหตุการณ์กลับเลวร้ายลงไปอีก ดูจาก " การประกาศแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี " สยามจดหมายเหตุ 16 (1-7 มีนาคม 2534) : 226-229 และ ประกาศให้รัฐมนตรีพ้นจาก
ตำแหน่งรัฐมนตรี " สยามรัฐ 41 (28 สิงหาคม 2533) : 2.

21 "กรณีรณยูนิคัมบาย" มติชนสุดสัปดาห์ 11 (11 พฤศจิกายน 2533) : 15-16.

ดังนั้น เมื่อรัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ สูญเสียความชอบธรรมอย่างมากในสายตาของประชาชน เพราะ ไม่สามารถแก้ข้อกล่าวหาเกี่ยวกับคอร์รับชั่นในวงการรัฐบาล ซึ่งถูกเรียกว่า " รัฐบาลบุฟเฟ่ต์คาบิเนต " ²² ทหารจึงยกเอาพฤติกรรมฉ้อราษฎร์บังหลวง เป็นสาเหตุสำคัญในการทำการปฏิวัติล้มรัฐบาล

2. ส่วนการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ ในสมัยรัฐบาล นายชวน หลีกภัย เกิดขึ้นถึง 3 ครั้ง ครั้งแรกเปิดอภิปรายรัฐมนตรี 4 กระทรวง และ นายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 9-11 มิถุนายน 2536 ครั้งที่ 2 มีการเปิดอภิปรายรัฐมนตรี 2 กระทรวง ในวันที่ 11-13 พฤศจิกายน 2536 ครั้งที่ 3 มีการเปิดอภิปรายรัฐมนตรี 4 ท่าน ในวันที่ 27-29 กรกฎาคม 2537 แต่ไม่มีผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของรัฐบาลมากนัก

การอภิปรายไม่ไว้วางใจครั้งแรกดูจะ ไม่มีเนื้อหาอะไรมากนัก เพราะ รัฐบาลนายชวน หลีกภัย เพิ่งจะบริหารงานมาประมาณ 7-8 เดือน จึงยังไม่ได้ริเริ่มโครงการใหม่ และต้องสานการบริหารงานต่อจาก รัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน และ แก้ปัญหาที่หมกหมม เช่น การแก้ไข ปัญหาการจราจรก็ยังไม่เป็นผลสำเร็จ ผลการอภิปรายไม่ไว้วางใจของรัฐบาล นายชวน หลีกภัย ได้รับคะแนนเสียงสนับสนุนถึง 204 เสียง ไม่ไว้วางใจ 153 เสียง มีรัฐมนตรีแต่ละคนได้รับ 200-203 เสียง พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้รับคะแนนเสียงไว้วางใจน้อยที่สุด 201 เสียง ²³

²²รัฐบาลบุฟเฟ่ต์คาบิเนต หมายถึง การขาดการควบคุม บล่อยาให้คณะรัฐมนตรีต่างคนต่างแย่งกันฉ้อราษฎร์บังหลวง ดูรายละเอียดจาก " Buffet Politice " Bangkok Post 31 July 1990. และ ลีซิด อีร์เวคิน "บุฟเฟ่ต์คาบิเนตมาสู่...." มติชน (28 กรกฎาคม 2535) : 11.

²³ไทยรัฐ ฉบับที่ 12941 (27 มิถุนายน 2536) : 2

ส่วนการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรี 4 ท่าน คือ นายบุญชู โรจนเสถียร รองนายกรัฐมนตรี , พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย , นาวาตรีประสงค์ สุ่นศิริ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ , พันเอกวินัย สมพงษ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม เมื่อวันที่ 27-28 กรกฎาคม 2537 มีผลกระทบต่อฐานะของรัฐบาลบ้าง เพราะรัฐมนตรีบางคนแก้ข้อกล่าวหาได้ไม่ชัดเจน ยังผลให้มีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีหลังจากการอภิปรายทั่วไปโดยเฉพาะพรรคพลังธรรมได้เปลี่ยนรัฐมนตรีของพรรค จำนวน 11 คน ทั้งหมด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย